

Даля / В. И. Даль; [под ред. А. И. Бодуэна Куртене]. – СПб. – М.: Товарищество М. О. Вольфа, 1903. – 877 с.

2. Социология: Энциклопедия / Сост. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терещенко. – Мн.: Книжный Дом, 2003. – 1312 с.

3. Концепція соціального забезпечення населення України: схвалена постановою Верховної Ради України від 21.12.1993 р. № 3758-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 6. – Ст. 31.

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. – № 254к/96-ВР // Офіційний вісник України від 01.10.2010 р. – № 72/1. Спеціальний випуск. – Ст. 2598.

5. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні: [монографія] / Н. Б. Болотіна. – К.: Знання, 2005. – 381 с.

6. Прилипко С. М. Право на соціальне забезпечення – одне з найважливіших соціально-економічних прав людини / С. М. Прилипко // Держава і право: зб. наук. пр. – Вип. 19. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – С. 323–329.

7. Тищенко О. В. Сутність соціального забезпечення: доктринальні погляди / О. В. Тищенко // Порівняльно-аналітичне право: Електронне наукове фахове видання. – 2013. – № 4–1. – С. 145–149.

УДК 347 (043.2)

Тімуш І. С., д.ю.н., професор,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ

Так як акціонерні товариства створюють в економіці найбільшу частку ВВП, то вони відіграють дуже важливу роль у діяльності та існування держави. Тому удосконалення правового регулювання їхньої діяльності є необхідним, оскільки це значно впливає на ринкові відносини, а також впливає на інтеграцію нашої держави у світове співтовариство, що у подальшому сприятиме залученню іноземних інвестицій в нашу економіку.

На сьогоднішній день основними нормативно-правовими актами у даній сфері правового регулювання є: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закони України «Про господарські товариства», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про акціонерні товариства».

Стосовно сутності, створення, природи та правового регулювання діяльності господарських товариств у науковій, навчальній та популярній літературі порушено цілу низку названих проблем. Ці питання розглянуто

в працях Гайдуцького П. І., Коссака В. М., Пилипенка А. Я., Пушкіна О. А., Спасибо-Фатеевої І. В., Яроцького В. Л. та інших.

Загальні відомості про господарські товариства – їх поняття, види, правила створення і діяльності, а також правовий статус – містяться у гл. 8 ЦК України [1]. Правовідносини, які виникають при створенні та в процесі діяльності акціонерних товариств, регулюються Законом України «Про акціонерні товариства» [5].

Перш за все, необхідно підкреслити переваги прийняття у 2009 році нового Закону «Про акціонерні товариства». Досліджуючи законодавчі акти, можна зазначити, що прийняття цього нормативно-правового акту сприяло значному покращенню у вирішенні проблемних питань в цивільному праві. За допомогою нього було усунуто прогалини законодавства, а також концептуально вирішено проблеми забезпечення інтересів акціонерних товариств, акціонерів, кредиторів, працівників та держави в цілому.

Одним з головних завдань закону є посилення захисту прав акціонерів. Цей принцип міститься, практично, у всіх статтях. Законом передбачена чітка заборона на штучне обмеження права власності акціонера. Як показує досвід, нечітке формулювання цієї норми Законом України «Про господарські товариства» [3] призвело до численних зловживань та порушень прав і інтересів акціонерів, у тому числі держави. Новим є положення закону, яке передбачає зобов'язання особи, що придбала значний пакет акцій, запропонувати іншим акціонерам продати цій особі їхні акції. Це надає можливість дрібним акціонерам компенсувати втрату або зменшення контролю над акціонерним товариством.

У документі зроблено спробу захистити права акціонерів і знайти баланс між інтересами великих та дрібних акціонерів, керівництва підприємств; удосконалити структуру управління, процес взаємодії власників акцій між собою і з товариством; запобігти можливим зловживанням з боку несумлінних власників акцій, створити перешкоди для рейдерських атак. Наявність такого важливого закону в системі національного господарського та інвестиційного законодавства означає появу цивілізованих правил у сфері корпоративного управління, забезпечує системне вирішення багатьох проблем у цій царині, сприятиме становленню національного ринку капіталу, прозорості діяльності акціонерних товариств.

Для зростання капіталізації АТ необхідні вкладення в акції, але для цього необхідно забезпечити такі умови, щоб такі вкладення були вигідними та привабливими для самих акціонерів. Держава володіє пакетами акцій багатьох товариств, а тому в її законодавчих актах та правових документах повинна бути чітка система захисту прав та інтересів акціонерних держав. Наявність такої системи сприяє активному

зросту ВВП держави, а також зросту економіки, що позитивно впливатиме не лише на правильне функціонування держави, а й на підтримку її у світовому співтоваристві.

Прийняття закону стало важливим кроком на шляху адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС. Також його наявність вважають однією з умов для успішної інтеграції у СОТ, що допоможе значно зміцнити позитивний імідж України як держави з ринковою економікою й підвищити її інвестиційну привабливість, конкурентоспроможність вітчизняної економіки, сприятиме економічному розвитку.

В законодавстві було запроваджено такі норми: а) визначення типів акціонерних товариств відповідно до міжнародної практики. На зміну відкритих і закритих товариств стали публічними або приватними. При цьому до складу приватного товариства не може входити більше ніж сто акціонерів. Відповідно до закону публічне товариство має пройти процедуру лістингу та залишатися у біржевому реєстрі принаймні на одній фондовій біржі; б) перехід до бездокументарного (електронного) обігу акцій. Мета цієї норми – обмежити можливості маніпулювання реєстром акціонерів; в) зобов'язання повідомляти про намір купівлі акцій, якщо в результаті такого придбання покупець контролюватиме понад 10% акцій товариства, а після купівлі контрольного пакета (50% і більше) акціонер зобов'язаний запропонувати іншим акціонерам продати належні їм акції за ринковою ціною. Тож особа, що претендує на контрольний пакет, повинна мати достатньо коштів, щоб придбати всі 100% акцій, якщо цього вимагатимуть міноритарії; г) визначення значних угод (вартість предмета договору більша ніж 10% вартості активів товариства) й угод із зацікавленістю, процедури їх укладення; д) введення заборони на створення АТ одною юридичною особою, якщо таку юридичну особу створив один учасник. Також АТ не може мати у своєму складі декількох юридичних осіб, які одноосібно заснував той самий учасник; е) детальний механізм реалізації акціонерами переважного права на придбання акцій додаткової емісії має забезпечити захист акціонерів від «розмивання» належної їм частки; передбачено таке переважне право придбання власних акцій і для самого товариства; є) встановлення чітких вимог до акцій як до цінних паперів і як документа, що підтверджує й гарантує права власника, а також, вимоги до порядку визначення вартості, доступу до інформації, що обумовлює їх ринкову ціну; ж) розширення кола повноважень виконавчих органів АТ і наглядової ради, підвищення їх відповідальності перед акціонерами. Порядок обрання членів органів управління й контролю суттєво відрізняється й дозволяє реалізувати своє право на управління навіть акціонерам із невеликими пакетами акцій; з) визначення вимог до зберігання документів товариства: статуту й змін до нього; установчого договору, положень про збори акціонерів та наглядову раду;

принципів корпоративного керування; и) передбачено механізми захисту від можливих навмисних дій деяких акціонерів зі зловживання наданими правами: перешкоджання проведенню загальних зборів, «блокування» прийняття рішень тощо; захист засновників від несумлінного менеджменту; додаткові порівняно з чинним законодавством гарантії акціонерам на отримання інформації про діяльність товариства; вперше введено процедуру управління товариства з одним акціонером.

Беручи до уваги все вищевказане, закон закріплює ряд важливих положень щодо акціонерних товариств та передбачає системний захист прав акціонерів. Сам закон умовно можна поділити на чотири основні блоки. Перший містить в собі норми щодо управління акціонерними товариствами, другий присвячений захисту інтересів міноритарних акціонерів, третій – захисту акціонерів від недобросовісного менеджменту, четвертий – захисту від рейдерів.

Визначення чіткої правової захищеності відповідає й інтересам великих інвесторів, адже вони можуть захищати свої права та охоронні законом інтереси цивілізованими методами, також основним положенням є те, що тепер вони менше залежать від влади, адміністративного впливу. Акціонерні товариства отримали доступ до дешевих і довгострокових фінансових ресурсів, зокрема накопичень пенсійних фондів, поряд із розширенням доступу підприємств до традиційних видів позик (банківські кредити, емісія облігацій); маючи контрольний пакет акцій, мажоритарні акціонери мають змогу залучити серйозних інвесторів, також вони отримали захист від недружніх поглинань, оскільки зростання капіталізації підприємств зробило такі придбання дорогими та економічно не вигідними [6, с. 12].

На основі здійсненого аналізу Закону України «Про акціонерні товариства» [5] було визначено ряд нововведень, які матимуть значний позитивний ефект для стабільності, прозорості та ефективності роботи акціонерних товариств. Слід зазначити, що суттєво посилено захист прав акціонерів не лише великих, але і дрібних; водночас обмежено можливості для зловживань із боку несумлінних акціонерів чи менеджменту, рейдерських структур.

Тому, навіть незважаючи на деякі недоліки, появу закону «Про акціонерні товариства» слід оцінити позитивно. Його прийняття було прогресивним кроком, зумовленим нагальною економічною необхідністю, адже успішне функціонування та розвиток ринкової економіки в нашій державі, а в основному одного з її важливих елементів як акціонерні товариства, вимагає детального врегулювання великої кількості проблемних питань, що пов'язані з їх створенням та діяльністю. Закон «Про акціонерні товариства» став першим своєму роді нормативно-правовим актом, що значно покращив законодавство та за допомогою якого було подолано прогалини в цивільному праві, щодо врегулювання

діяльності акціонерних товариств. У цілому він відповідає потребам нашої держави, міжнародним стандартам і матиме значний позитивний вплив на розвиток економіки України.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – С. 356.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 1920. – С. 144.
3. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – С. 682.
4. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – С. 268.
5. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50-51. – С. 384.
6. Румянцева С. Переваги Закону «Про акціонерні товариства» // Цінні папери України. – № 39 (531). – 2008. – С. 12–18.

УДК 347.2/3 (043.2)

Філик Н. В., к.ю.н., доцент,
Німець В. І., студент магістратури,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

У ст. 13 Конституції України записано: «Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом». Конституція України заклала фундамент реалізації всього комплексу прав людини, насамперед право на судовий захист. Цінність цього конституційного права визначається тим, що воно є невід'ємним правом кожної людини і одночасно правом, забезпечуючи реалізацію всіх прав та свобод людини закріплених Конституцією України за допомогою функціонування судової системи держави. Зміст конституційного права на судовий захист розкривається через ряд можливостей, форм звернення до правосуддя

Одним із центральних інститутів цивільного права є інститут права власності. Сучасні проблематика пов'язана з правом власності є багатогранними, причому кожна з проблем може бути предметом окремого фундаментального дослідження, адже власність є одним із основоположних чинників, що впливає на загальний стан людини, визначає принципи й норми її життєдіяльності, забезпечує відповідний